

Židek, Adam

Bronislaw Huberman

Musicologica Brunensia. 2012, vol. 47, iss. 2, pp. [107]-118

ISSN 1212-0391

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/125894>

Access Date: 29. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ADAM ŽIDEK (OSTRAVA)

BRONISLAW HUBERMAN

Jeden z největších houslových virtuosů se narodil 19. prosince 1882 v Čenstochové. Otec Jakub byl úředníkem v advokátní kanceláři a žil se svojí ženou Alexandrou, rozenou Goldmanovou v chudých poměrech.¹ Byl amatérským houslistou a tajně doufal v to, že by se snad i jeho syn mohl jednou stát hudebníkem.²

Životní dráhu malého Bronislawa odstartovala návštěva perského šáha v Polsku, kterému byl představen malý nadějný klavírista. Jeho hra šáha uchvátila natolik, že dítě ocenil vysokou rentou a propůjčil mu řád. S nadějí na podobný úspěch u svého syna se Hubermanovi rozhodli jednat. Neměli sice takové jmění, aby pořídili synovi klavír, na housle jim však peníze stačily.³ Malý Bronislaw tak dostal své první housle a byl již v šesti letech přihlášen na konzervatoř ve Varšavě. První lekce na housle absolvoval nejdříve u M. Rosena, Mieczysława Michalowicze⁴ a poté navštěvoval tříměsíční kurz na konzervatoři u Izydora Lotta.⁵

Poprvé Huberman veřejně vystoupil již v sedmi letech na dobročinném koncertě, který zakončil 7. houslovým koncertem od Pierra Rodeho.⁶ Velký úspěch znamenalo další vystoupení ve Varšavě počátkem roku 1892. Huberman zahrál Spohrův 2. koncert, po kterém byl v Polsku oslavován jako zázračné dítě.⁷

Otec chtěl pro svého syna nejlepší vzdělání, proto Hubermanovi prodali veškerý majetek a vypravili se v červnu 1892 do Berlína, aby světili chlapce slavnému Josephu Joachimovi. Ten původně malého chlapce nechtěl přijmout, ale po usilovném snažení Hubermanova otce se dal přemluvit, aby mu mladý naděj-

---

¹ Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, Band 6. Kassel – Basel – London, 1957. s. 815.

² http://www.huberman.info/biography/early_years/ (3. 9. 2012).

³ Eggebrecht, Harald. *Große Geiger*. München, 2005. s. 266–7.

⁴ Polský houslista, od roku 1906 pedagog na varšavské konzervatoři.

⁵ Znameníť houslista i skladatel, ve své době přirovnávaný k Paganinimu, studoval v Paříži u Lamberta Massarta.

⁶ Huberman, Bronislaw. *Z warsztatu wirtuoza*. Katowice: Państwowa wyższa szkoła muzyczna, 1964. s. 3.

⁷ Encyklopedia muzyczna, sv. 4. Kraków: Polskie wydawnictwo muzyczne, 1993. s. 312.

ný houslista směl přehrát. Po zahrání údajně tekly Joachimovi po tvářích slzy. Huberman později toto ve vzpomínkách výstižně pojmenoval: „*Byla to svěcená voda pro můj umělecký křest*“.⁸ Joachim opatřil Hubermanovi díky zámožné rodině Ginsbergů štědré stipendium 4000 marek ročně⁹ a napsal mu doporučující dopis, ve kterém stálo: „*S radostí oznamuji, že devítiletý Huberman má neobyčejný hudební talent. Nesetkal jsem se snad za život s tak nadějným časným rozvojem ve hře na housle*“.¹⁰ Přesto, jak se zdá z dostupných pramenů, neměl Joachim na mladého houslistu dostatek času a vedení výuky se odehrávalo spíše v teoretické rovině. Proto Huberman docházel na lekce k Joachimovu asistentu Markeesovi a tajně k Charlesovi Gregorowitschovi, který byl v pozdějších letech označen Hubermanem za osobnost, která pro jeho vývoj znamenala nejvíce.¹¹

Po devíti měsících Huberman za dosud nevyjasněných okolností Berlín opustil a obdržel několik lekcí u Hugo Hermanna ve Frankfurtu nad Mohanem a Martina Marsicka v Paříži.¹²

Domnívám se, že přes všechny lekce a relativně krátká studia, která Huberman absolvoval, byl především autodidaktem s obrovským hudebním talentem. Svě tvrzení opírám o citáty slavných hudebníků 19. století, kteří měli tu možnost Hubermana slyšet, když hrál ještě jako dítě. Anton Rubinstein po shlédnutí Hubermanova recitálu v Berlíně 7. října 1892 prohlásil: „*Pouze génius hraje takto*“. Theodor Leschetizky v roce 1898 prohlásil: „*Posoudit Hubermanovu hru můžeme rychle. Je prostě fenomén, zjevení, před kterým kritika ustává. Pochopte, Huberman nebyl nikdy ten, který je známý jako zázračné dítě. Ve věku šesti let již hrál jako vyzrálý interpret. Udržoval se sám na vynikající úrovni a stal se pozoruhodnou osobností.*“

V roce 1893 mohlo již Hubermanovo umění ocenit obecenstvo v Karlových Varech, Mariánských Lázních a Bad Ischlu. Poté již následovaly velké koncerty v Paříži, Vídni, Amsterdamu a Bruselu.

V květnu 1894 se na koncertě v Londýně seznámil se zpěvačkou Adelinou Patti, která mu nabídla spoluúčinkování na jejím koncertě ve Vídni. Koncert se konal 12. ledna 1895. Huberman hrál tehdy 1. větu houslového koncertu e moll Felixe Mendelssohna – Bartholdyho a jeho provedení vyvolalo senzaci.¹³ Známy rakouský kritik Hanslick tehdy napsal: „*Mladý umělec dosáhl tak oslnivého úspěchu, jaký nemohla překonat ani nejjasnější hvězda v galaxii umělců. Není to*

⁸ Eggebrecht, Harald. *Große Geiger*. München, 2005. s. 267.

⁹ Huberman, Bronisław. *Z warsztatu wirtuoza*. Katowice: Państwowa wyższa szkoła muzyczna, 1964. s. 64.

¹⁰ Tamtéž. s. 43.

¹¹ *Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, Band 6*. Kassel – Basel – London, 1957. s. 815; Eggebrecht, Harald. *Große Geiger*. München, 2005. s. 267.

¹² *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 8. Oxford University Press, 1980. s. 756.

¹³ *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, sv. 11. Oxford University Press, 2001. s. 792.

jeho předčasná zralost, co charakterizuje jeho génia, ale spíše fenomenální dar pro hudební nadšení a hudební nadání.“¹⁴

V této době obdržel Huberman dva cenné nástroje. Housle Gibson¹⁵ od Antonia Stradiváriho z roku 1713, jejichž hodnota byla v té době 20 000 lir¹⁶, mu věnoval po londýnském debutu polský hrabě Zamoyski.¹⁷ Tento nástroj byl Hubermanovi ukraden 28. února 1936 při recitálu v Carnegie Hall. Zatímco Huberman hrál na pódiu s Guarnerkami, nástroj od Stradiváriho mu zloděj ukradl z šatny.¹⁸ Housle se objevily teprve v roce 1987 v Connecticutu.¹⁹ Druhý nástroj od starého italského mistra mu věnoval František Josef I.²⁰ Pravděpodobně se jednalo o nástroj z roku 1733²¹ od Antonia Stradiváriho či nástroj z roku 1731 od Giusepa Guarneriho del Gesù, na který Huberman také často hrával.²²

Po slavném koncertě ve Vídni následovalo ve starém hlavním městě mocnářství dalších 10 zcela vyprodaných koncertů. Na jednom z těchto koncertů slyšel malého chlapce Antonín Dvořák a věnoval mu autogram: „*V přátelské vzpomínce na malého, a přesto velkého umělce.*“²³

V lednu 1896 hrál Huberman ve Vídni Brahmsův houslový koncert za účasti skladatele. Johannes Brahms neměl tzv. zázračné děti v oblibě a choval k nim nedůvěru. Huberman však zahrál toto veledílo houslového repertoáru tak podmanivě, že Brahms po koncertě přišel za Hubermanem a prohlásil s úžasem: „*Dobrotivé nebe! Jak vy hraje váš koncert!*“²⁴ Nadšený skladatel slíbil houslistovi, že pro něj napíše Fantazii. Bohužel se tak nestalo, protože zemřel rok poté.²⁵ Věnoval mu také svou fotografii s věnováním „*Od vděčného posluchače*“.²⁶

Po sérii koncertů přes Německo, dnešní Rakousko, Francii a Rumunsko došlo také na první turné po Spojených státech amerických na přelomu let 1896–1897.²⁷ Huberman debutoval v Carnegie Hall 21. listopadu 1896 s filharmonickým orchestrem za vedení Antona Seidla. Hrál Mendelssohnův houslový koncert, Bachovo Air na g struně, Romanci od Wagnera, Sarasateho Cikánské melodie

¹⁴ <http://www.huberman.info/byography/patti/> (3. 9. 2012).

¹⁵ George Alfred Gibson – anglický houslista, dřívější vlastník nástroje

¹⁶ http://www.huberman.info/byography/viennese_triumph/ (3. 9. 2012).

¹⁷ Słownik biograficzny historii polski A-K, Wrocław – Warszawa – Kraków, 2005. s. 561.

¹⁸ http://www.huberman.info/biography/stolen_strad/ (3. 9. 2012).

¹⁹ Pâris, Alain. *Klassische Musik im 20. Jahrhundert*. München, 1997. s. 366.

²⁰ Huberman, Bronisław. *Z warsztatu wirtuosa*. Katowice: Państwowa wyższa szkoła muzyczna, 1964. s. 4.

²¹ Později tyto housle vlastnil jiný vynikající houslista Fritz Kreisler.

²² Pâris, Alain. *Klassische Musik im 20. Jahrhundert*. München, 1997. s. 366.

²³ <http://www.huberman.info/byography/brahms/> (3. 9. 2012).

²⁴ Goetz, Helmut. *Bronislaw Huberman and The Unity of Europe*. Rome, 1967. s. 11.

²⁵ *Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, Band 6.* Kassel- Basel – London, 1957. s. 815.

²⁶ *Encyklopedia muzyczna*, sv. 4. Kraków: Polskie wydawnictwo muzyczne, 1993. s. 312.

²⁷ Tamtéž.

op. 20 a jako přídavek Bazziniho Rej skřítků.²⁸ Zdá se, že přes velký úspěch, který znamenalo první Hubermanovo turné v USA, byl polský virtuos během kariéry více oslavován na kontinentální Evropě než v Anglii a USA. Huberman měl ve Spojených státech amerických řadu dobrých kritik, vedle nich se ale také objevovala nepříliš příznivá hodnocení. Například kritik Richard Aldrich z New Yorku poznamenal: „*Jeho tón byl plný síly, nevyznačoval se ale vřelostí.*“²⁹ Podobnou kritiku sklidil Huberman od svého kolegy houslisty Carla Flesche: „*Faktem je, že odešel ze školy příliš brzy. Jeho technické základy jsou v devadesátých letech. Držel smyčec starým způsobem, používal prstové vibrato bez zapojení zápěstí. Ve hře následoval tradici svého dětství.*“³⁰ Jeho hra se dle Flesche vyznačovala přesností a velkým zápallem, chyběla mu ale jemnost a vyváženost.

Na přelomu let 1897–8 vystoupil Bronislaw Huberman ještě ve Varšavě, Rize a Kijevě. Poté se stáhl z koncertního pole na několik let. Tento čas věnoval pravděpodobně hudebně-teoretickým studiím ve Vídni u E. Mandyczewského³¹ a uskutečnil v roce 1899 své první zvukové nahrávky. Jednalo se o Sarasateho přepracování Chopinova Nocturna op. 9 č. 2 a Auerovu transkripci Schubertovy skladby Moment musical č. 3.³²

Počátkem nového století se vrátil Huberman na koncertní pole v nebyvalé fyzické i psychické formě. Po koncertech v Krakově (1901), Berlíně a Bukurešti (1902)³³ provedl na přelomu let 1902/3 ve Vídni 10 koncertů.³⁴ Když byl v roce 1902 v Mnichově, provedl během pouhých šesti večerů 18 houslových koncertů.³⁵

Následující roky musel koncertní činnost omezit ze zdravotních důvodů. Přesto jsou dochovány zprávy o tom, že vystoupil dvakrát v letech 1903 a 1909 v Janově, kde mohl koncertovat se slavnými „*Guarnerkami*“, které patřily Paganinimu.³⁶ Jediný houslista před Hubermanem, který mohl od Paganiniho smrti na housle hrát, byl jeho žák Ernesto Camillo Sivori.³⁷

V roce 1904 Huberman koncertoval v Rize. Během jednoho koncertu se v publiku objevil velice známý důstojník, který se naprosto nudil až do poslední skladby, sólového Bacha. Z toho jak hrál Huberman Bacha, byl nadšený. Hubermanův

²⁸ http://www.huberman.info/byography/america_1896/ (3. 9. 2012).

²⁹ Eggebrecht, Harald. *Große Geiger*. München, 2005. s. 268.

³⁰ Flesch, Carl. *The Memoirs of Carl Flesch*. Rockliff Publishing Corporation, 1957. s. 176–178.

³¹ Encyklopedia muzyczna, sv. 4. Kraków: Polskie wydawnictwo muzyczne, 1993. s. 312.

³² Eggebert, Harald. *Große Geiger*. München, 2005. s. 268.

³³ Encyklopedia muzyczna, sv. 4. Kraków: Polskie wydawnictwo muzyczne, 1993. s. 312.

³⁴ *Oesterreichisches Musiklexikon, Band 2*. Wien: Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2003. s. 813.

³⁵ Huberman, Bronislaw. *Z warsztatu wirtuoza*. Katowice: Państwowa wyższa szkoła muzyczna, 1964. s. 4.

³⁶ Słownik biograficzny historii polski A-K. Wrocław-Warszawa-Kraków, 2005. s. 561.

³⁷ <http://www.huberman.info/byography/paganini/> (3. 9. 2012).

manažer Hofer se nemohl ubránit zvědavosti a zeptal se muže na důvody této proměny. Důstojník vysvětloval: „*Slyšel jsem mnoho houslistů. Sarasate v sále Hudební společnosti ve Vídni požadoval doprovod 60 hudebníků, Joachimovi stačili tři. Ještě více jsem měl rád Kubelíka, protože potřeboval pouze pomoc klavíristy. Huberman je nepřekonatelný, protože hraje Bacha sám.*“³⁸ Tento vtipný příběh staví před umělce otázku: Jak úspěšně komunikovat s publikem různého stupně hudebního vzdělání? Huberman k tomu poznamenal: „*Zkoumání hudebního vkusu je další výhodou pro kontakt s veřejností. Umělec zjistí, co ovlivňuje masy, co je lepší pro elitu, a co působí na každé srdce. Toto je nejdůležitější. Umění nepatří pouze umělcům. Opravdové umění musí něco přinášet každému, jinak to není umění. Musím konstatovat, že na základě mnoha pozorování a zkušeností, jsem získal nejvyšší respekt pro to, co se nazývá hlasem lidu. Obecenstvo samo představuje pro umělce problém. Je to děsivé, s jakým snobismem, nevědomostí a lhostejností se můžeme setkat. Procento rozumných osob na každém koncertu je velmi malé. Přesto je publikum div, plné čistých pudů, otevřeného srdce a schopnosti údivu. Zároveň je to chybějící svědomí a logika, ale to jsou vlastnosti, které umělec musí mít, aby se mohl učit od publika.*“³⁹

V letech 1910–14 byl Huberman ženatý s vídeňskou herečkou Elzou Galafres.⁴⁰ Před svatbou žili v pronajaté dvoupatrové vile na předměstí Vídne společně s Hubermanovou sekretářkou a klavíristou. Elza otěhotněla a pár se rozhodl pro svatbu na další Hubermanově cestě v Londýně. Bronislaw byl polský Žid a Elza německá protestantka. Mohli se tedy oddat v protestantském kostele, ale Huberman to odmítl, a proto se uskutečnil pouze občanský sňatek 21. července 1910. Jejich syn Johannes se narodil v prosinci.

V roce 1912 byla Elze a Bronislawovi učiněna nabídka od vydavatelství Hugo Hellera, aby sepsali každý knihu. Bronislaw napsal *Aus der Werkstatt des Virtuosen*⁴¹, jeho ženě vyšla kniha pod názvem *Aus der Eigenen Werkstatt*.⁴²

S Hubermanem nebyl život snadný, houslista trpěl v důsledku nervového vyčerpání a také v důsledku svého temperamentu chronickou nespavostí. Když byl na turné, docházelo dokonce k tomu, že si zamlouval celé poschodí pro sebe, aby se v klidu vyspal.⁴³

Elza se s Hubermanem rozvedla v roce 1914. Hlavním důvodem byl zřejmě její vztah s klavíristou a skladatelem Ernstem von Dohnanyim. Později napsala Elza paměti s názvem *Lives, Loves, Losses*, ve kterých veškeré okolnosti popisuje.

³⁸ <http://www.huberman.info/byography/paganini/> (3. 9. 2012).

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ *Oesterreichisches Musiklexikon, Band 2.* Wien: Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2003. s. 813.

⁴¹ Z dílny virtuóza.

⁴² Z mé vlastní dílny.

⁴³ <http://www.huberman.info/biography/marriage/> (3. 9. 2012).

Před válkou v roce 1912 absolvoval Huberman 150 koncertů v Rusku. Turné skončilo přes nelehké primitivní podmínky, které v rozlehlé zemi panovaly, impozantním úspěchem. V Petrohradu se virtuos představil v devíti vyprodaných koncertech, které místní noviny označily jako největší úspěch sezóny.⁴⁴

První světovou válku strávil Huberman v Berlíně. Jen sporadicky vyjížděl na koncerty, především do Polska.⁴⁵

Ve dvacátých letech byl Bronislaw Huberman na vrcholu své kariéry. Pořádal sérii koncertů po hlavních evropských metropolích. V roce 1920 uspořádal 14 koncertů v Paříži, v roce 1924 provedl 10 koncertních vystoupení ve Vídni a v roce 1926 bylo možno spatřit Hubermana devětkrát na recitálech v Berlíně.⁴⁶

V období 1920 – 1923 podnikl několik cest po Spojených státech amerických⁴⁷ a nahrál také několik krátkých skladeb na gramofonové desky pro společnost Brunswick.

Po návratu do Vídně vyšla v Neue Freie Presse zpráva o jeho amerických zážitcích. Hudební kultura nebyla rozšířena pouze ve velkých městech, ale také na venkově. Dokonce nejchudší rodiny vlastnily gramofon. Ačkoli americká veřejnost neměla starou tradici a Hubermanovi se zdálo, že je tam i málo amatérských hudebníků, lidé byli přesto neobyčejně muzikální. Ani velké renomé v Evropě a reklama nepostačovaly k tomu, aby automaticky přinesly úspěch v Americe. Ve Spojených státech amerických byla zavedená tradice zámožných mecenášů, kteří podporovali vzdělávací a hudební instituce. Huberman nařikal nad tím, že tento zvyk neexistuje také v Evropě.⁴⁸

Po návratu z USA se na starém kontinentu setkal v Praze s prezidentem Tomášem Garrigue Masarykem a ve Vídni s Ramsayem Mac Donaldem. S oběma pány si vyměnil četné názory na nejrůznější témata, při rozhovorech ovšem hrály prvořadou roli geopolitické problémy.⁴⁹

Od roku 1926 žil Huberman ve Vídni, kde působil pedagogicky na Státní hudební akademii. Město Vídeň se k houslistovi zachovalo štědře a dalo mu k dispozici zámek Hetzendorf, kde se mohl houslista v klidu připravovat na další vystoupení.⁵⁰

Během dvacátých let se kromě koncertní činnosti zabýval politickými otázkami, především otázkou Panevropy. Na toto téma uveřejnil nejdříve několik člán-

44 Tamtéž.

45 Oesterreichisches Musiklexikon, Band 2. Wien: Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2003. s. 813.

46 The New Grove Dictionary of Music and Musicians, sv. 8. Oxford University Press, 1980. s. 756.

47 Oesterreichisches Musiklexikon, Band 2. Wien: Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2003. s. 813.

48 http://www.huberman.info/biography/america_1921/ (3. 9. 2012).

49 Tamtéž.

50 Oesterreichisches Musiklexikon, Band 2. Wien: Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2003. s. 813.

ků a později v roce 1932 shrnul své názory v knize *Vaterland Europa*.⁵¹ Hubermanovy postoje asi nejlépe vyjadřují jeho slova z roku 1926 o tom, co Panevropa je: „*Znamená vykročení ze circulus vitiosus (začarovaného kruhu) nacionálního štvání, války a pustošení, válečných křivd, cel, daňových zatížení, bidných mezd a vykročení do circulus virtuosus (ctnostného kruhu) souladu národů, míru, přátelství, hromadné výroby při celní svobodě atd. Neméně významné jsou také jiné problémy: evropská celní unie, měnová unie, odzbrojení národních armád, vyzbrojení nadnárodní armády, opravdová ochrana menšin, žádné hranice a především politická unie.*“⁵² Tyto názory Hubermana představují jako humanistu a internacionalistu. Kromě politických otázek se zajímal také o medicínu, biologii a muzikologii.⁵³

Bronislaw Huberman vyjma sólové hry vystupoval také jako komorní hráč. Slavné bylo například vystoupení na několika koncertech ve Vídni v roce 1927, konané ku 100. výročí úmrtí Beethovena s klavíristou Ignazem Friedmanem a čelistou Pablem Casalsem.⁵⁴ Společně hráli na koncertech, mezi mnoha jinými skladbami, klavírní tria od Beethovena.⁵⁵ V roce 1930 nahrál Huberman s Ignazem Friedmanem známou Kreutzerovu sonátu pro společnost Columbia. Provedení může být považováno stále i v dnešní době za vzorové. Jejich interpretace se vyznačuje ohnivým temperamentem, zřetelností, rychlými tempy i cikánskou náladou.⁵⁶ Z Hubermanových nahrávek vyčnívá v této době také pozoruhodná první světová nahrávka Čajkovského koncertu se Staatskapelle Berlin a dirigentem Williamem Steinbergem (1928). Huberman cítil, že lidová hudba a lidový tanec byly základem hudebního výrazu, proto je jeho provedení tak strhující. Domnívám se, že se jedná o jednu z nejlepších nahrávek tohoto koncertu.

Na jaře 1929 vystupoval Huberman poprvé v Palestině, aby posílil kulturní spojení mezi evropskými zeměmi a Palestinou.⁵⁷ Po nástupu nacistů k moci se začal intenzivně starat o pronásledované hudebníky⁵⁸ z Německa a východní Evropy. Sestavil z perzekuovaných hráčů v Palestině vynikající hudební těleso a pořádal řadu benefičních koncertů, které byly uskutečněny ve prospěch budoucího Palestinského filharmonického orchestru.⁵⁹ V tomto snažení pomáhali Huberman-

51 Tamtéž.

52 Eggebert, Harald. *Große Geiger*. München, 2005. s. 264–265.

53 Huberman, Bronislaw. *Z warsztatu wirtuoza*. Katowice: Państwowa wyższa szkoła muzyczna, 1964. s. 5.

54 Encyklopedia muzyczna, sv. 4. Kraków: Polskie wydawnictwo muzyczne, 1993. s. 312.

55 Harden, Ingo a Gregor Willmes. *Pianisten Profile. 600 Interpreten: ihre Biographie, ihr Stil, ihre Aufnahmen*. Kassel: Bärenreiter-Verlag Karl Vötterle GmbH&Co. KG, 2008. s. 220.

56 Gronow, Pekka a Ilpo Saunio. *An International History of The Recording Industry*. London-New York, 1998. s. 44–45.

57 Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, Band 6. Kassel-Basel-London, 1957. s. 815.

58 Jednalo se především o hudebníky židovského původu.

59 V roce 1948 bylo těleso přejmenováno na Izraelský filharmonický orchestr.

novi dirigenti Issay Dobrowen a William Steinberg. První zahajovací koncert Palestinského filharmonického orchestru se konal 26. prosince 1936. U dirigentského pultu stál Hubermanův přítel, Arturo Toscanini.⁶⁰ Na programu byly ouvertury od Webera a Rossiniho, 2. Brahmsova symfonie, 8. symfonie Franze Schuberta a ouvertura „Sen noci svatojánské“ od Mendelssohna.⁶¹ Později Huberman tento velký úspěch ironicky komentoval: „*Nemohl jsem mít lepšího pomocníka než pana Hitlera. On mě obdařil výkvětem z orchestrů z centrální Evropy.*“⁶²

V květnu 1933 se konal ve Vídni hudební festival Johanessa Brahmsa ke 100. výročí narození skladatele. Pořadatelé byly německá Brahmsova společnost a Společnost přátel hudby ve Vídni, mezi jejíž vážené členy patřil také Brahms. Rozhodující slovo ve výběru účinkujících hudebníků měla Společnost přátel hudby. Hlavním dirigentem festivalu se stal Wilhelm Furtwängler. Bronislaw Huberman vystoupil s Pablem Casalsem v Brahmsově dvojkonzertu a hrál také některé komorní skladby s Paulem Hindemithem a Arturem Schnabelem.⁶³

Rostoucí moc Adolfa Hitlera a jeho přísluhovačů v Německu vedla také k velkým problémům v oblasti kultury. Když Wilhelm Furtwängler sestavoval program pro zimní sezónu Berlínské filharmonie – 1933/4, psal dopisy mnoha umělcům,⁶⁴ o které měl eminentní zájem a u kterých předpokládal, že přes obtížnou politickou situaci budou ochotni přijet koncertovat. Furtwänglerovi šlo především o umělecké kritérium při výběru sólistů a naprosto odmítal směřovat politiku s uměním.⁶⁵ V dubnu 1933 přesvědčil Goebbelse a ten udělil výjimku pro koncertování některých židovských hudebníků.⁶⁶ Ti však kategoricky prohlásili, že nebudou v Německu vystupovat dříve, než budou pro všechny lidské bytosti platit stejná práva.⁶⁷

Furtwängler psal také dopis Bronislawu Hubermanovi, svému příteli, se kterým společně vystupovali mnoho let jak v Berlíně, tak ve Vídni. Huberman byl v Berlíně nesmírně oblíbený. Bylo jen málo sólistů, kteří tak často jako tento houslista zde vystupovali ve večerních sólových recitálech. Přesto rozhodně od-

⁶⁰ Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, Band 6. Kassel – Basel – London, 1957. s. 815.

⁶¹ Huberman, Bronislaw. *Z warsztatu wirtuoza*. Katowice: Państwowa wyższa szkoła muzyczna, 1964. s. 9.

⁶² Eggebrecht, Harald. *Große Geiger*. München, 2005. s. 272.

⁶³ Erinnerungen von Berta Geissmar. In: *Musik im Schatten der Politik*. Zürich-Freiburg im Breisgau: Atlantis Verlag, 1951. s. 81; *Encyklopedia Muzyczna*, sv. 4. Kraków: Polskie wydawnictwo muzyczne, 1993. s. 313.

⁶⁴ Alfred Cortot, Josef Hofman, Artur Schnabel, Fritz Kreisler, Pablo Casals, Gregor Piatigorsky, Jacques Thibaud, Yehudi Menuhin.

⁶⁵ Erinnerung von Berta Geissmar. In: *Musik im Schatten der Politik*. Zürich-Freiburg im Breisgau: Atlantis Verlag, 1951. s. 84–85.

⁶⁶ http://www.huberman.info/biography/political_tension/ (3. 9. 2012).

⁶⁷ Alfred Cortot původně odmítl účast, nakonec ale změnil svůj postoj.

mítl do Německa přijet.⁶⁸ Napsal Furtwänglerovi 31. srpna 1933 odpověď, kterou nechal zároveň uveřejnit v tisku. Z dopisu nejlépe vystihuje Hubermanův postoj následující pasáž: „*Popravdě nejde o houslové koncerty, také ne o Židy, jedná se o základní předpoklady naší evropské kultury: Svoboda osobnosti a její bezpodmínečné osvobození z kastovních a rasových pout!*“⁶⁹

Mezi roky 1934–1936 působil Huberman jako profesor mistrovských houslových kurzů na Státní hudební akademii ve Vídni.⁷⁰ V červnu 1934 nahrál Lalovu Španělskou symfonii, Bachův houslový koncert E dur, Beethovenův koncert a 3. houslový koncert Wolfganga Amadea Mozarta s Vídeňskou filharmonií.⁷¹

Dále nepolevoval ve svém odporu proti rozmáhajícímu se nacismu a uveřejnil v březnu 1936 na stránkách několika evropských novin⁷² a v New York Times tzv. „*Otevřený dopis německým intelektuálům.*“ Jednalo se v podstatě o obžalobu pasivity v německém národě a o výzvu k odporu: „*Od uveřejnění prováděcích ustanovení Norimberských zákonů, tohoto dokumentu barbarství, očekávám slovo odporu, jasné vyhrazení se proti těmto zákonům. Musejí přeci mnozí z vás k těmto událostem něco říci, pokud si chcete ponechat vaše dřívější smýšlení. Čekám marně. Vzhledem k tomuto mlčení nemůžu dlouho mlčet já... Kde jsou v Německu Zolové, Clemenceauxové, Painlevésové, Picquartové, v tomto monstr-Dreyfusovském-procesu proti bezbranným národním minoritám, kde jsou Maryskové v tomto předimenzovaném Polná-procesu?*⁷³ *Kdy se zvedne hlas lidu, když už ne ve jménu spravedlnosti a rozumnosti proti nelidskému pronásledování árijsko-židovských míšenců a židovských manželství? Před celým světem vás žalují, němečtí intelektuálové, vy, kteří nejste nacisty, jako opravdové viníky všech nacistických zločinů, této ubohosti, naše celá bílá rasa zahanbená a ohrožená úpadkem jednoho vysoce postaveného národa. Není to poprvé v dějinách, že se moci chopí lidé bez jakýchkoli morálních a etických hodnot, ovládnání pouze svými nízkými pudy. Zůstává ale faktem, že němečtí intelektuálové jim dopomohli k vítězství...*“⁷⁴ Snad žádný jiný umělec v této době tak otevřeně a razantně nevystupoval proti nacismu jako Bronislaw Huberman.

V období od srpna 1934 do května 1935 uspořádal Huberman velké turné po Polsku, Anglii, Švýcarsku, Nizozemí, Itálii, Spojených státech amerických a Kanadě. Často také pořádal charitativní koncerty. V prosinci 1935 navštívil Blízký východ. Hrál ve vyprodaných sálech v Egyptě a poté pokračoval do Pales-

⁶⁸ Erinnerung von Berta Geissmar. In: Musik im Schatten der Politik. Zürich-Freiburg im Breisgau: Atlantis Verlag, 1951. s. 85–86.

⁶⁹ Tamtéž. s. 88.

⁷⁰ Encyklopedia Muzyczna, sv. 4. Kraków: Polskie wydawnictwo muzyczne, 1993. s. 313.

⁷¹ http://www.huberman.info/biography/riots_in_vienna/ (3. 9. 2012).

⁷² Např. Manchester Guardian – 7. března 1936.

⁷³ Huberman zde naráží na aféru Alfréda Dreyfuse a tzv. Hilsneriádu.

⁷⁴ Erinnerungen von Berta Geissmar. In: Musik im Schatten der Politik. Zürich-Freiburg im Breisgau: Atlantis Verlag, 1951. s. 89–91; Eggebrecht, Harald. Große Geiger. München, 2005. s. 271–272.

tiny, kde provedl ve dvaceti dnech 15 koncertů. V srpnu 1936 opustil Rakousko vzhledem k zostřující se politické situaci a usadil se ve Švýcarsku v Corsier-sur-Vevey.⁷⁵

V roce 1937 přišel zlom v Hubermanově kariéře. Když byl na asijském turné, spadlo s ním poblíž Sumatry letadlo a Huberman si zlomil levou ruku a poranil si dva prsty na pravé ruce. Po krátkém čase začal opět cvičit, aby získal své staré dovednosti zpět. V dopise dirigentu G. Szellovi napsal: „*Housle se mi staly více ortopedickým než hudebním nástrojem.*“⁷⁶

Po intenzivní terapii mohl Bronislaw Huberman opět zahájit v prosinci 1938 koncertní činnost. V roce 1939 ještě několikrát vystoupil v Evropě a o rok později koncertoval opět v Palestině a v Johannesburgu.⁷⁷

V roce 1940 odletěl Huberman do Spojených států amerických, kde vyučoval a stále koncertoval. Celkem čtyřikrát vystoupil v Carnegie Hall. Při jeho čtvrtém vystoupení v sezóně 1943/4 hrál Brahmsův koncert pod taktovkou Artura Rodzinského. Vystoupení bylo přenášeno rozhlasem a naštěstí bylo také zachyceno pro budoucí generace. Když skončila válka, vrátil se Huberman do Švýcarska.⁷⁸

Po válce mohlo slyšet Hubermanovy výkony obecně v Londýně, Paříži i Luzernu. V roce 1946 ještě vystupoval v Bruselu. Krátce nato si zlomil nohu a zlomenina srostla tak špatně, že musela být noha ještě nadvakrát zlomena. Toto zranění podlomilo silně jeho zdravotní stav. Huberman ještě v květnu 1947 plánoval další koncerty. Tyto plány mu ale překazila smrt. Zemřel ve svém švýcarském sídle 16. července 1947.⁷⁹ Jeho pozůstalost byla uložena v hudební knihovně v Tel Avivu. Jedna z ulic, která přiléhá ke knihovně, byla pojmenována po Hubermanovi.⁸⁰

Nejlépe vystihují osobnost Bronislawa Hubermana vzpomínky třech slavných hudebníků. Jako zázračné dítě měla možnost houslistka Ida Haendel předstoupit před Bronislawa Hubermana a zahrát mu. Tento zážitek se pro ni stal nezapomenutelný: „*Podívala jsem se na něho, idol tisíců, a mohla jsem tomu stěží uvěřit. Přátelsky se na mě usmál a já ihned věděla, že je úžasný. Neviděla jsem žádné jeho nedostatky – slavné šilhání, vyčnívající dolní ret a nadměrně velikou hlavu. Viděla jsem pouze velkého houslistu, z jehož výrazu vyzařovala síla a rozhodnost a mně se vybavil na okamžik Beethoven.*“⁸¹

⁷⁵ Encyklopedia muzyczna, sv. 4. Kraków: Polskie wydawnictwo muzyczne, 1993. s. 313.

⁷⁶ Eggebrecht, Harald. *Große Geiger*. München, 2005. s. 274.

⁷⁷ Huberman, Bronislaw. *Z warsztatu wirtuoza*. Katowice: Państwowa wyższa szkoła muzyczna, 1964. s. 9; Encyklopedia muzyczna, sv. 4. Kraków: Polskie wydawnictwo muzyczne, 1993. s. 313.

⁷⁸ Das Neue Ullstein Lexikon der Musik. 1993. s. 324.

⁷⁹ Huberman, Bronislaw. *Z warsztatu wirtuoza*. Katowice: Państwowa wyższa szkoła muzyczna, 1964. s. 9–10.

⁸⁰ The New Grove Dictionary of Musik and Musicians, sv. 11. Oxford University Press, 2001. s. 793.

⁸¹ Eggebrecht, Harald. *Große Geiger*. München, 2005. s. 274.

Druhou osobností, která vzpomenu na osobnost Bronislawa Hubermana ve svých pamětech, byl dirigent Bruno Walter: „*Bronislaw Huberman, kterého jsem již kdysi v Evropě měl upřímně rád jako člověka i jako umělce, přestože se naše cesty setkaly jen občas, stal se nyní také členem užšího kroužku, jehož přátelství mi obohacovalo život. V něm jsem našel člověka, který dovedl spojit naprostou oddanost svému ušlechtilému umění s činnou účastí na současných událostech, onu záviděníhodnou syntézu, která mi byla odepřena. Pilná aktivita umělecká nebránila mu v organizování Palestinského orchestru, čímž prokázal výbornou praktickou službu ideji, státu i umění. V osobním i veřejném životě dokazoval chytrými slovy i statečným postojem, co pokládal za svou povinnost jako demokrat a člověk, který má pocit odpovědnosti za světové dění.*“⁸²

Závěrem ještě uveďme několik vět z paměti Carla Flesche: „*...Zatímco houslisté z jeho vlastní generace ho přijali s četnými výhradami, je vysoce uznávaným jak u mladších kolegů, tak u široké veřejnosti. Pokud chceme porozumět jeho stylu, musíme mít na paměti, že byl vlastně autodidakt, protože do deseti let bral pouze nepravidelné lekce. Charakteristické pro něj byly tvrdohlavost, přecitlivělost, nervozita, popudlivost, vášnivost a velké sebevědomí. Hubermana nemůžeme zařadit do žádné houslové školy či linie vývoje. V historii houslové hry bude znám jako nejvíce pozoruhodný zástupce osobitého pojetí hry.*“⁸³

Abstrakt

Bronislaw Huberman byl jedním z nejlepších houslistů na konci 19. století a v první polovině 20. století. Narodil se v Čenstochové 19. prosince 1882. Byl synem polského Žida, úředníka v advokátní kanceláři. Huberman bral do svých deseti let pouze nepravidelné lekce. Studoval u Rosena, Michalowicze a poté u Isidora Lotta na Varšavské konzervatoři. Když mu bylo sedm let, vystoupil s 2. Spohrovým koncertem. Později Huberman studoval v Berlíně u Joachima a tajně u Charlese Gregorowitche (1892). Huberman opustil Berlín po osmi měsících a obdržel několik dalších lekcí u Hugo Hermanna ve Frankfurtu a Martina Marsicka v Paříži. Jeho umění již bylo známé v Nizozemí, Belgii, v Paříži a Londýně. V Londýně upoutal pozornost Adeliny Patti, která ho angažovala pro své vystoupení ve Vídni v lednu 1895, kde Huberman hrál část koncertu Felixe Mendelssohna – Bartholdyho a vyvolal tím senzaci. O rok později hrál Brahmsův koncert za přítomnosti skladatele, který byl velice nadšený chlapcovým výkonem a dal mu fotografii s textem „Od vděčného posluchače.“ Následovalo první americké turné 1896/7. Hrál s rostoucím úspěchem v Evropě, USA i v Asii. Dvakrát byl houslista pozván městem Janovem (1903, 1909), aby hrál na Paganiniho Guarnerky. Vídeň mu dala v roce 1926 ke stálému užívání zámek Hetzendorf.

⁸² Walter, Bruno. *Téma s variacemi*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965. s. 354.

⁸³ Flesch, Carl. *The Memoires of Carl Flesch*. Rockliff Publishing Corporation, 1957. s. 176–178.

V tomto období učil na Státní hudební akademii ve Vídni. Během dvacátých let se zajímal o myšlenku Panevropy. Jeho články a přednášky vyšly knižně v roce 1932. Když se nacisté v roce 1933 chopili moci, ukončil všechna angažmá v Německu a vysvětlil svůj postoj v dopise Wilhelmu Furtwänglerovi. V roce 1937 si Huberman poranil ruce při leteckém neštěstí nedaleko Sumatry, ale zotavil se. Druhou světovou válku strávil v USA, po válce se vrátil do svého domova – Švýcarska. Bronislaw Huberman zemřel v roce 1947 ve své rezidenci nedaleko Vevey. Po smrti byla jeho pozůstalost odeslána do Ústřední hudební knihovny v Tel Avivu, kde je jeho jménem pojmenována ulice.

SUMMARY

Bronislaw Huberman was one of the best violinist of late 19th and early 20th century. He was born on December 19th, 1882 in Czestochowa. He was son of a Polish Jew, a law office clerk. Up until the age of 10, Huberman took only occasional lessons. He was a student of Rosen, Michalowitz and then Isidor Lotto at the Warsaw Conservatory. He performed Spohr's 2nd Concerto when he was 7 years old. Huberman later studied in Berlin with Joachim and secretly with Charles Gregorowitch (1892). After eight months Huberman left Berlin and took a few additional lessons with Hugo Hermann in Frankfurt and Martin Marsick in Paris. His artistry had already been acclaimed in the Netherlands, Belgium, Paris and London. In London, he attracted the attention of Adelina Patti who engaged him in her concert in Vienna in January 1895 where Huberman played part of Mendelssohn's Concerto and created a sensation. A year later, he played Brahms's Concerto in the presence of the Composer who was greatly moved by the boy's performance and gave him a photograph signed with „from his grateful listener.“ This was followed by his first American tour (1896–7). He played with increasing success in Europe, USA and Asia. The violinist was invited twice by the city of Genoa (1903, 1909) to play Paganini's Guarnerius violin. In 1926, the city of Vienna put the Hetzendorf Palace at his permanent disposal. At that time he taught at the Vienna State Academy of Music. During the 1920s he became interested in the idea of Pan-Europa. His articles and lectures on this topic were published in a book form in 1932. When the Nazis took power in 1933, he cancelled all his engagements in Germany and explained his viewpoint to Wilhelm Furtwängler in a letter. In 1937, Huberman suffered injuries to his hands in an air crash near Sumatra however, he ultimately recovered from his injuries. He spent the time during the World War II in United States and returned to his home in Switzerland after the war. Bronislaw Huberman died in 1947 in his residence near Vevey. After his death his library and papers were transferred to the Central Music Library in Tel Aviv where the city named a street after him.